

İSLAM FIKHINA GÖRE KADINLARIN ÂDET VE LOHUSALIK GÜNLERİNDE MESCİTLERE GİRİŞ SORUNU

ALİ YÜKSEK*

Women's going to the Mosque in case of Menstruating and Puerperal in Islamic Fiqh

Abstract: It has been discussed whether the menstruating and puerperal women can enter the mosque or not between Islamic sects from the era of the Sahaba to present. Nowadays, women have entered every field of society and mosque is one of these areas. To enter the mosque for women has become necessary for reasons such as to learn and teach Quran, to participate in various cultural activities, to have a meeting, to have a rest, to take shelter, to have a touristic visit, to make maintenance and repairs. That's why this issue has been discussed and tried to figure out by the contemporary Islamic jurists. In this respect, to clarify the mentioned matter will contribute to women and science world. There are several approaches expressed on this matter by the muslim fuqaha (scholars). While some of them claimed that menstruating and puerperal women can't enter to the mosques, others agree with the opinion that they can. Each of them has provided evidence which support their own opinions about it. In this article, as a modern and responsible scientist, we will evaluate the evidence presented by each side scientifically, and we aim to explain our own opinion about the topic.

* Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku ABD.
[ali.yuksekok@omu.edu.tr].

Keywords: Menstruation, Puerperal, Mosque, Islamic Law.

Öz: Âdetli ve lohusa kadınların mescitlere girip giremeyeceği sahabe döneminden günümüze kadar tartışa gelinen bir konudur. Günümüzde kadınlar, toplumun her sahasına girmiştir. Camiler de bu alanlardan biridir. Hatta kadınların camiye girmesi, Kur'an eğitimi almak veya vermek, çeşitli kültürel etkinliklere katılmak, toplantı yapmak, dinlenmek, sığınmak, turistik ziyaret yapmak, bakım ve onarım yapmak gibi sebeplerle zorunlu hale gelmiştir. Bu yüzden bu konu çağdaş İslam hukukçuları tarafından da ele alınmakta ve çözüm aranmaktadır. Bu bakımdan konunun açıklığa kavuşması kadınlar ve bilim dünyasına katkı sağlayacaktır. Bu konuda klasik fikhî mezhepler farklı görüşler sergilemektedir. Bazı İslam âlimleri, bu halde olan kadınların, mescitlere giremeyeceklerini iddia ederken, diğer bazıları ise birtakım gerekçelerle oralara girebileceklerini beyan etmişlerdir. Her iki grup da kendi görüşlerini destekleyen deliller ileri sürmüşlerdir. Bu çalışmamızda konumuzla alakalı görüş sahiplerinin ileri sürdükleri delilleri ve yorumları bilimsel açıdan delilleriyle beraber inceleyerek sonucunda kendi görüşümüzü açıklamayı hedeflemekteyiz.

Anahtar Sözcükler: Hayız, Âdet, Lohusa, Mescit, Cami, İslam Hukuku.

İslam dininin kulluk ve insan olma bakımından kadın ve erkeğe eşit baktığı, Kur'an¹ ve sünnet² naslarında açıkça görülmektedir. Bununla birlikte bazı dinî ve hukukî konularda her iki cins arasında bazı farklı uygulamalar da görülmektedir. Kuşkusuz bu farklılığın arka planında bir cinsin diğerine üstün oluşu değil, onların biyolojik, psikolojik vb. yaratılışlarından veya sosyal konumlarından gelen yönlerinin dikkate alındığı görülmektedir. Söz gelimi çalışmayı, kazanmayı, nafaka teminini erkeğe yüklerken;³ çocukların terbiyesi, aile içi mutluluğu temin etmeyi birinci derecede kadınlara yükler.⁴

¹ Âli İmran, 3/195; en-Nisâ, 4/1; et-Tevbe, 9/71; en-Nahl, 16/97; el-Hucurat, 49/13.

² Buhârî, "Cenâiz", 91.

³ el-Bakara 2/233; en-Nisâ, 4/34.

⁴ Nihat Dalgın, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, İstanbul: Ensar Yay., 2009, 265vd. Cinsler arasındaki farklılığa örneklik teşkil eden bayanların Cuma namazı muafiyeti için bk.: Osman Şahin, "Cuma Namazı Mükellefiyeti", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2015, sayı: 25, s. 426vd.

Günümüzde ise kadın, geçmişin aksine toplumsal aktivitelerde erkeklerle iç içedir. İş kollarında neredeyse kadın-erkek ayrımı kalmamıştır. Aynı mekânlarda birlikte eğitim almakta, tedavi olmakta, yolculuk yapmakta, çalışmakta hatta ibâdet etmektedir.

Kadınların ibâdetlerini erkelerle birlikte camide yerine getirmesi meşru ve bu yüzden onların camilere girmesi teşvik edilmekle beraber, fitratlarının gereği meydana gelen ve ibâdetler bakımından manevi kirlilik (hades)⁵ olarak kabul edilen âdet günlerinde ise camilere girmesi öteden beri İslam âlimleri arasında tartışılan bir konu olmuştur. Konuyla ilgili bazı yasaklayıcı rivayetlerin bulunması⁶ sebebiyle birçok mezhep, kadınların camilere girmesine mesafeli durmuş hatta onu caiz görmemiştir. Ancak bu yasağın temel illeti konusunda aralarında görüş birliği yoktur. Görebildiğimiz kadarıyla oluşan bu ihtilaflar ve hükümler bu illete dönük görüşlere göre şekil almaktadır.

Günümüz dünyasında toplumun her kesimiyle entegre olan kadının, camilere, gerek eğitim, gerekse sosyal-kültürel amaçlarla girmesi zorunlu hale gelmiştir.⁷ Mesela Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı bayan vaizlerin çalışma sahası çoğunlukla camilerdir. Yine Kur'an dersi verme ve alma, kültürel etkinlikler ve toplantılar yapma, dinlenme, sığınma, turistik ziyaret, mimari inceleme, tamir, restorasyon ve konaklama faaliyetleri gibi birçok etkinlik, camilerde veya cami müstemilatında icra edilmektedir. Köylerde kadın-erkek tüm köy halkının toplandığı, farklı konularda sosyal kültürel etkinlikler yaptığı yerlerin başında yine camiler gelir. Saydığımız bu ihtiyaçlar sebebiyle kadınların camilere girme zorunluluğu daha da artmıştır. Ne var ki âdetli kadınların camiye girişi konusundaki fikhî ihtilafların varlığı kadınlar tarafında bir çekince noktası oluşturmuştur. Bazı il ve ilçe müftülükleriyle yaptığımız görüşmelerde müftülüğe şahsen veya telefonla sorulan sorular arasında âdetli kadınların camilere giriş hükmü oldukça sık sorulmaktadır.

⁵ Heyet, *İlmi hal*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara: 2006, I, 211.

⁶ Bk.: en-Nisa, 4/43; Ebu Davud, "Tahare", 94

⁷ Krş. Ahmet Yaman, "Âdet Gören Kadının İbâdeti", *Marife*, 1998, sayı: 2, s. 10.

Bu araştırma, konuyla ilgili görüş belirten tarafları ve onların delillerini irdeleyerek kadınların bu ihtiyacına çözüm üretmeyi hedeflemektedir. Konuyu işlerken klasik ve çağdaş yaklaşımları derleyip, delilleri sunularak verilmeye çalışılacaktır. Nitekim konumuz şer'î hüküm içermektedir. Şer'î bir hüküm Kur'an ve sünnet kaynaklı olmalıdır. Konumuzla ilgili ayet ve hadisler çoktur. Hz. Peygamber'in sahabesi birinci derecede vahye şahit kişilerdir. Dolayısıyla onların şer'î hükümleri uygulama şekilleri konumuz bakımından önem arz etmektedir.

I. Kavramsal Çerçeve

Konunun daha iyi anlaşılması için ilgili bazı kavramların açıklanması yerinde olacaktır:

1. Cünüp/Cenabet: Arapça kökenli bu kelime sözlükte "uzaklık" anlamına gelen bir mastardır. Arap dilinde kişi bir yerden uzaklaştığında "ecnebe'r-racul: *adam uzaklaştı*" denir. Cinsel ilişki, meninin çıkması veya hayız sebebiyle kişiye cünüp denmesi onun bu durum dolayısıyla namaz, tavaf gibi ibâdetlerden uzaklaşması ve insanlara karşı mesafeli durması sebebiyledir.⁸

İstılahta ise cünüp, cinsi münasebette bulunan veya başka sebeplerle cinsel zevk duyarak menisi akan ve bu yüzden gusletmesi gereken kişidir.⁹ Daha önce de ifade edildiği gibi hayız hali de bir nevi cünüplüktür.¹⁰ Kişiyi bazı ibâdetleri yerine getirmekten alıkoyan bu duruma da "cena-betlik" te denir. Bu durumda olana İslam hukukunda "muhtdis" denir.¹¹

⁸ Muhammed b. Mükerrrem b. Manzur, *Lisanü'l-Arab*, Beyrut: Daru's-Sadr, ts., 1, 275; Feyrüzâbâdî, Mecdüddin Muhammed b. Yakub, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, Beyrut; Müessettü'r-Risale, 1987, s. 89.

⁹ Benzer tanımlar için bk.: Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi' fi Tertîbu'sherâi'*, Daru'l-Kütübi'l-Arabi, Beyrut: 1982, I, 34; Ebu'l-V elid Muhammed b. Ahmed b. Rüşd el-Kurtubî, *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid*, Matbaatu Mustafa el-Babi el-Halebî, Mısır: 1975, I, 42; Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, Çelik Yay., İstanbul, ts., s. 105; Soner Duman, *Şâfiî İbadetler İlmihali*, İstanbul: Mirac Yay., 2013, s.171; Mehmet Erdoğan, *Fıkıh Terimleri Sözlüğü*, Rağbet Yay., İstanbul, 1998, s. 70.

¹⁰ Heyet, *İlmihal*, I, 211; Duman, *Şâfiî İlmihali*, s. 173.

¹¹ Heyet, *İlmihal*, I, 192.

2. Hayız/Âdet: Hayız, sözlükte “akmak, taşmak” anlamındadır.¹²

İstilahî anlamı ise ergen, sağlıklı, gebe ve lohusa olmayan bir kadının rahminin iç tarafından belirli bir süre kanın gelmesidir.¹³ Hayıza halk arasında “âdet, aybaşı, ay hali” denmektedir. Tıbbi kullanımda ise daha çok menstrasyon olarak isimlendirilir. Kur’an-ı Kerim’de kadının âdet halini ifade etmek için¹⁴ “mahîz” kelimesi kullanılmıştır.¹⁵ Hayızla beraber kadınlar için dini mükellefiyet gerçekleşir,¹⁶ onun vakti, ortalama olarak kadının dokuz yaşına girmesinden menopoza dönemine girmesine kadarki süredir.¹⁷ Dokuz yaşından önce ve menopozdan sonra gelen kan hastalık kanıdır.¹⁸ Yeis/menopoz yaşı konusunda mezheplerin farklı görüşleri vardır, Hanefîlere göre bunun en üst sınırı elli beş,¹⁹ Hanbelîlere göre elli,²⁰ Mâlikîlere göre yetmiş iken,²¹ Şafîîlere göre ise üst sınır yoktur.²²

Hayızın asgari ve azami gün sayıları konusunda da fakihler farklı görüş içerisindedirler. Bu konuda Hanefîler onun en azının geceli gündüzlü üç gün en çoğunun on gün olduğunu belirtirken,²³ Hz. Peygam-

¹² İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, I, 128; Feyrûzâbâdî, *Kâmûs*, s. 826.

¹³ Kâsânî, *Bedâi'*, I, 39; Abdullah b. Mahmud b. Mevdûd el-Mevsilî, *Kitabu'l-İhtiyâr li Ta'lîl-Muhtâr*, Beyrut: Dâru'l-Ma'rîfe, 2002, I, 2; Zuhaylî, *Vehbe, el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletühu*, Şam: Dâru'l-Fıkr, 1985, I, 455; Bilmen, *İlmihal*, s. 85; Heyet, *İlmihal*, I, 211; Abdurrahman el-Cezîrî, *Kitâbu'l-Fıkhî Alé'l-Mezâhibi'l-Ebeati*, İstanbul: Çağrı yay., 1986, I, 123; Erdoğan, *Terimler*, s. 188.

¹⁴ Ebu Bekir Ahmed b. Ali er-Râzi el-Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'an*, Dâru'l-Fıkr, Beyrut, 1993, I, 460.

¹⁵ “Sana kadınlarm ay hâlini sorarlar. De ki: “O bir ezadır (rahatsızlıktır).” El-Bakara 2/222.

¹⁶ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, I, 2; Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, I, 456; Heyet, *İlmihal*, I, 157.

¹⁷ İbnü'l-Hümâm, Kemâlüddîn b. Abdülvahid, *Şerhu Fethu'l-Kadîr*, Dâru'l-Fıkr, Beyrut, 1977, I, 161; Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, I, 456.

¹⁸ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, I, 2; Erdoğan, *Terimler*, s. 264.

¹⁹ Kâsânî, *Bedâi'*, I, 40; Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, I, 457; Heyet, *İlmihal*, I, 212.

²⁰ Mansur b. Yunus b. İdris el-Behûtî, *er-Ravdu'l-murbi' şerhu zâdü'l-müsteğnî*, Daru'l-Fıkr, Beyrut, ts., s.45; Zuhaylî, *el-Fıkh*, I, 457.

²¹ İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, I, 50.

²² Muhammed el-Hatib eş-Şirbînî, *el-İkna'*, Daru'l-Fıkr, Beyrut, 1995, I, 98; Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, I, 457; Duman, *Şâfi' İlmihali*, s. 201.

²³ İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-Kadîr*, I, 161; Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, I, 459; Cezîrî, *Mezâhib*, I, 127; Heyet, *İlmihal*, I, 212.

ber'in "hayızın bakire kız için en az süresi üç gün, azami süresi ise on gündür"²⁴ hadisini kaynak almışlardır. Mâlikîlere göre hayızın asgari sınırı olmayıp, azamisi konusunda farklı yorumları vardır. Onlara göre ilk defa hayız görenin (mübtedee) azami hayız süresi on beş gün, düzenli hayız görenin (mu'tâde) azami süresi âdetine üç gün daha eklenerek takdir edilir, âdeti ise muteber görüşe göre bir ayın yarısını geçemediği sürece sadece bir defa ile sabit olur. Hamilelerin azami âdet süresi başlangıcında iki ay sonrası için yirmi gün, altı ay sonrası için otuz gündür. Düzensiz hayız gören (muhtalida) ise kan gördüğü günleri birbirine ekler ve hayız halinin azami süresini (on beş günü) tamamlar. Aradaki temizlik günlerini ise saymaz.²⁵ Şâfiîlere ve Hanbelîlere göre hayızın asgarisi bir gün bir gece, azamisi ise geceli gündüzlü on beş gündür.²⁶

Hamile olan kadınların âdet görüp göremeyecekleri konusunda fakihler ikiye ayrılmıştır. Mâlikîler ve Şâfiîler hamilelerin âdet görebileceğini beyan ederken²⁷ Hanefî ve Hanbelî mezhebi fakihleri hamile kadının âdet göremeyeceğini belirtmiş, bunu da Hz. Peygamber'in, hayızlı iken hanımını boşayan İbn Ömer hakkındaki " *Onu ya temizken veya hamile iken boşasın*"²⁸ hadisine dayandırmışlardır. Nitekim hadiste hamilelik hayız olmamanın bir alameti kabul edilmiştir.²⁹

Kadınların hayız kanından temiz kaldığı günlerinin üst sınırı olmadığına tüm fakihler ittifak halindedir.³⁰ En az süresi ise cumhura göre on beş gün, Hanbelîlere göre ise on üç gündür. Onlar bunu Hz. Ali ile kadı Şureyh arasında geçen bir konuşmaya dayandıırırlar.³¹

²⁴ Cemaluddin Ebi Muhammed Abdillâh b. Yusuf ez-Zeylâî, *Nasbu'r-Raye li Ehadis'l-Hidaye*, Darü'l-Hadis, Kahire, ts., I, 191.

²⁵ İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, I, 51; Cezâîrî, *Mezâhib*, I, 127.

²⁶ Behûfî, *er-Ravdu'l-murbi'*, s. 45; Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslamî*, I, 460; Duman, *Şâfiî İlmihali*, s. 201.

²⁷ Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslamî*, I, 457.

²⁸ İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-Kadîr*, I, 187. Ayrıca bk.: Mumammed b. İdris eş-Şâfiî, *el-Umm*, Beyrut, 1973, II, 137-138.

²⁹ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, I, 2; Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslamî*, I, 458; Heyet, *İlmihal*, I, 212.

³⁰ Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslamî*, I, 461.

³¹ Bk.: Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslamî*, I, 461.

3. Nifas/Lohusalık: Doğum akabinde gelen kandır.³² Asgari süresi hakkında ihtilaf yokken, azami süreleri konusunda mezhepler arasında ihtilaf vardır. Mâlikîlere ve Şâfîlilere göre lohusalık en fazla altmış gün³³, Hanefîlere ve Hanbelîlere göre kırk gün olup, bunu Ümmü Seleme'nin "Lohusa kadın Rasulullah döneminde kırk gün kırk gece bekledi"³⁴ sözüne dayandırmaktadırlar.³⁵

Hayız ve nifas/lohusalık kanı kesildikten sora gusül abdesti almak Kur'an'daki "Sana kadınların ay halleri hakkında soruyorlar. De ki: "O bir eziyettir. Âdet halinde kadınlardan uzak durunuz ve temizleninceye kadar onlara yaklaşmayınız; temizlendiklerinde ise Allah'ın size emrettiği şekilde onlara yaklaşınız. Doğrusu, Allah tövbe edenleri ve temizlenenleri sever"³⁶ ayetinden dolayı farzdır.

4. İstihaze/Özür kanı: Kadınlardan bir hastalık sebebiyle meydana gelen ve rahimden başka bir yerden gelip cinsel organ yoluyla dışarı akan kandır. Kendisinden böyle bir kan gelen kadına "müstehâza" denir.³⁷

II. Kadınların Âdet ve Lohusalık Günlerinde Mescitlere Girmesi Sorunu

Daha önce de geçtiği üzere İslam fıkına göre büyük hades; cünüplük, hayız ve lohusalık hallerinden ibarettir. İslam'a göre hayız ve lohusalık halleri içinde bulunan kadınlar bazı ibâdetleri ve amelleri yapamazlar. Bu konularda fikhî mezhepler arasında küçük ihtilaflar olmakla beraber bunları şu şekilde özetleyebiliriz:

Bütün namazlar, tilavet secdesi, Mushaf'a dokunmak, Kur'an okumak, mescide girmek, Kabe'yi tavaf etmek, itikafa girmek, oruç tutmak,

³² İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-Kadîr*, I, 186; Kâsânî, *Bedâi'*, I, 43; Zuhaylî, *el-Fıkh*, I, 461; Heyet, *İlmihal*, I, 21; Erdoğan, *Terimler*, s. 455.

³³ İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, I, 51; Şîrbînî, *el-İkna'*, I, 98.

³⁴ Tirmizî, *Ebvâbu't-Tahare*, 105.

³⁵ İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-Kadîr*, I, 188; Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslamî*, I, 465; Heyet, *İlmihal*, I, 214.

³⁶ el-Bakara 2/222.

³⁷ Kâsânî, *Bedâi'*, I, 60; Erdoğan, *Terimler*, s. 264.

cinsel ilişki yapmak dört mezhebe göre yasaktır.³⁸ Bunlara ek olarak Mâlikîler, âdetli kadını boşamayı, onunla cinsel organ dışındaki yerlerle cimayı, âdet kanı kesilse bile gusletmeden önce cinsel ilişkiyi yasak görmektedirler.³⁹ Şâfiîler ve Hanbelîler bu yasaklara ek olarak guslederek veya abdest alarak taharet etmeyi de ilave etmişlerdir.⁴⁰

Bunlar arasında makale konumuz olan hayızlı ve lohusa kadınların mescitlere girip giremeyeceği konusu klasik İslam mezheplerinde ve günümüz İslam bilginlerince tartışılmış ve farklı yorumlara gidilmiştir. Konuyla ilgili görüşleri, bu görüşlerin sahiplerini ve dayandıkları delilleri şu şekilde sıralayabiliriz.

1. Zaruri Haller Dışında Mescide Girmenin Caiz Olmadığı

Hanefîler⁴¹ ve Mâlikîler ile Süfyan es-Sevrî (ö.161/778),⁴² ayrıca Hanefî görüşünü nakleden günümüz İslam hukuku araştırmacılarından Fahrettin Atar,⁴³ Hamdi Döndüren,⁴⁴ Şevket Topal⁴⁵ kadınların hayız, lohusa olanları ile cünüp kimselerin mescide ve mescide bitişik müştemilatına girmelerini kesin bir ifadeyle yasak olduğunu belirtmişlerdir. Ancak mescidin bahçesini ve cenaze namazı kılınan yerleri müstesna görmüşlerdir. Bununla birlikte bu mezhepler, düşman korkusu, yırtıcı hayvanlardan korunma gibi zaruri haller dolayısıyla kişinin teyemmüm ile mescide

³⁸ Mevsîlî, *el-İhtiyâr*, I, 2; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, ss. 56-58; Ebû Zekeriyâ Muh-yiddîn b. Şerefen-Nevevî, *el-Mecmu'*, *Şerhu'l-Mühezzeb*, Beyrut, ts., II, 353-360; Behûfî, *er-Ravdu'l-murbi*, s. 48,49, 353; Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslamî*, I, 466.

³⁹ İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, s. 57; Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslamî*, I, 466.

⁴⁰ Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslamî*, I, 467.

⁴¹ Kâsânî, *Bedâi'*, I, 38; Muhammed Emîn b. Âbidîn, *Hâşiyetü Reddül-Muhtâr alâ'd-Dürri'l-Muhtâr Şerhu Tenvîri'l-Ebsâr*, Dâru'l-Fıkr, Beyrut, 2000, I, 172.

⁴² İbnü'l-Müznir, Ebû Bekr Muhammed b. İbrahim, *el-İşrâf alâ Mezahibi'l-Ulema*, Tahk. Ebu hammad sağır Ahmed el-Ensari, Mektebetü mektebi's-sakafiyeye, İmârat, 2004, I, 301; Ebû Muhammed b. Ahmed b. Saad b. Hazm, *el-Muhallâ*, Daru'l-Fıkr, Mısır, 1970, II, 185; Şevkânî, Muhammed b. Ali, *Neylü'l-Evtâr*, Tahk. İsmüddin es-Sabâbatî, Dâru'l-Hadîs, Mısır, 1993, I, 286; Tekin, Abdülkadir, *Süfyan es-Sevrî'nin Usûlü ve Fıkhî Görüşleri*, Fecr Yay., Ankara, 2015, s. 202.

⁴³ Fahrettin Atar, *İslam İlmihali*, İFAV, İstanbul, 2011, s. 287.

⁴⁴ Hamdi Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, İstanbul: Altınoluk Dergisi, 1995, s. 100.

⁴⁵ Şevket Topal, *İslam İbadet Esasları*, "Temizlik (Taharet)", Ed. Talip Türcan, Ankara, Grafiker Yay., 2013, s. 69.

girmesini caiz görmüş,⁴⁶ ayrıca gusül için gerekli su ve su kabı gibi lüzumlu bir eşya mescitte bulunursa oraya girip onu alabileceklerini de ifade etmişlerdir.⁴⁷

Bu mezheplerin müçtehitleri mezkûr görüşlerine naslardan bir takım dayanaklar sunmuşlardır. Bunları şöyle özetleyebiliriz:

1- Kur'an-ı Kerim'deki "Ey iman edenler, sizler sarhoş ve zihinsel uyuşukluk halindeyken ne söylediğinizi bilinceye kadar, cünüp iken de, yolları mescitten geçenler hariç, gusledinceye kadar namaza (mescite) yaklaşmayın"⁴⁸ ayeti delil olarak gösterilmiştir. Nitekim bu ayetin zahiri-ne göre sarhoş ve cünüp olanların namaz kılamayacağı anlaşılmaktadır.⁴⁹ Bu grup ayetteki "namaza yaklaşmayın" ifadesindeki namazdan kastın sarhoşlar için namaz; cünüp olanlar için ise namaz kılınan yer olan mescitler olduğunu belirtmiştir. Ayrıca aralarında sahabeden Abdullah b. Mes'ud, İbn Abbas ve Enes b. Mâlik ile İbn Müseyyeb (ö.94/713) ve İbrahim en-Nehaî'nin (ö.96/714) de olduğu bazı âlimler⁵⁰ ayetteki ifadenin mecaz olduğunu, yani namaz kelimesinden önce mahzuf bir "yer/mekan" kelimesinin bulunduğunu belirtmişlerdir. Böylece ayetteki anlamın "namaz kılınacak mekana/mescitlere yaklaşmayın" şeklinde olacağını ifade etmişlerdir.⁵¹

Hanefîlerden Cessâs (ö.370/981) ise bu konuda farklı bir yoruma gitmiştir. Ona göre ilgili ayet hakikat manasında olup namazı ifade etmekte, bu sebeple onu hakikat manasından alıp, mescitten geçmeye hamletmek doğru olmayıp, bunun dışına çıkmak (mecaz) için delil getirmek gerekir. Haddi zatında ona göre ayetin "ne dediğinizi bilene kadar" şeklin-

⁴⁶ Cezîrî, *Mezâhib*, I, 121.

⁴⁷ Cezîrî, *Mezâhib*, I, 122.

⁴⁸ en-Nisa, 4/43.

⁴⁹ Dalgın, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, s. 45.

⁵⁰ Ebu'l-Fida İsmail b. Ömer el-Kuraşî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Tahk. Sami b. Muhammed Selame, Arabistan: Daru Taybe, Basim Yay., 1999, II, 311.

⁵¹ Detay için bk.: Kâsânî, *Bedâ'i'*, I, 48; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, I, 48; Heyet, *Kur'an Yolu*, II,70; Şahin, *Kur'an-ı Kerim'deki Müşkil İfadeler ve Çözüm Yolları*, Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 1996, ss. 96-100.

deki ifadesi, onun namazla ilgili olduğuna delalet eder. Böylece buradaki “*âbiri sebîl*” den maksat yolcudur ve bu ifade ile mescidin içinden geçen kişi kastedilmez.⁵²

Ayrıca yasaklayıcı bu görüşün sahipleri, ayetin mutlak oluşundan da yola çıkarak iddialarına istidlalde bulunmuşlardır. Dolayısıyla da hayız, lohusa ve cünüp olanların camilere giremeyeceği kanısına varmışlardır.

2- Sünnetten delil ise Hz. Aişe'nin nakline göre Hz Peygamber'in evlerinin kapısı Mescid-i Nebî'ye dönük olan ashaba kapılarını başka tarafa çevirmelerini emrederek “*Ben hayızlı ve cünüp olan kimseye mescidi helal kılmadım*”⁵³ buyurduğu hadisi gösterilmektedir. Bu rivayetten yola çıkan Kâsânî, âdetli ve cünüp olanların mescitlere girmesini açık bir şekilde yasak olduğunu söylemiştir.⁵⁴

86 Yine Ümmü Seleme'den nakledilen Hz. Peygamber'in “*Mescit hayız ve cünübe helal değildir*” rivayeti de benzer bir delil olarak alınmıştır.⁵⁵

OMÜİFD

3- Hanefiler konuyla ilgili aklî delil de öne sürmüşlerdir. Şöyle ki: Âdetli bir kadının mescide girmesinin veya orada bulunmasının haram oluşunun hikmetlerinden biri mescide tazim gösterilmesi, onun kutsiyetine saygı duyulması gereğidir. Binaenaleyh âdetlinin mescitten geçmesi veya orada bulunması oraya tazimi, saygıyı zedelediğinden geçiş dahi caiz değildir.⁵⁶

⁵² Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'an*, II, 288-290.

⁵³ Ebu Davud, “*Tahare*”, 94. Zeylaî bu hadisi hasen olarak kabul etmektedir. (Bk.: Zeylaî, *Nasbu'r-râye*, I, 194). Ayrıca et-Tarih isimli kitabında bu hadisi zikreden Buharî'ye göre bu rivayet zayıftır. (İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr* I,166). İbn Rüşd ise bu hadisin aslının olmadığını belirtmiştir. Bk.: İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, I, 48.

⁵⁴ Kâsânî, *Bedâi'*, I, 38.

⁵⁵ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, II, 185, Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslamî*, I, 386.

⁵⁶ Abdurrahman Haçkalı, “Kadınların İbadet Hayatı İle İlgili Bazı Meseleler”, *Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı*, İstanbul, 15-18 Mayıs 2002, s. 297.

2. İhtiyaç Halinde Mescitte Beklemenin Yasak Geçmenin Caiz Olduğu

Sahabeden İbn Mes'ûd ve İbn Abbâs⁵⁷ ile Şâfîîler âdetli olan kadınların keyfi bir şekilde mescitlerde oturmalarını, mescitleri ihtiyaç dışında kullanmalarını haram olarak görmekle birlikte, içerisinden geçmek veya orada bir şeyi alıp bırakmak gibi herhangi bir ihtiyaçları olduğu durumlarda mescitlere girebileceğini ifade etmiştir. Ancak herhangi bir gerekçeleri olmadığı halde mescidin içerisinden geçmeyi de mekruh olarak görmüştür.⁵⁸ Şevkânî (ö.1250/1834) de mescitten geçmeyi caiz görür.⁵⁹

Hanbelîlere göre mazeretli olanlar için mescitten geçmek caiz ise de mazereti olmayanlar için asla caiz değildir.⁶⁰

Bu gruba girenler mazeret sebebiyle mescitte bulunmayı hayızlı kadının mescidi pisletmemesi (ademi tencis) şartına bağlamış, aksi halde haram olacağını savunmuşlardır.⁶¹

Bu görüş sahiplerinin delilleri şunlardır:

1- Nisa suresindeki “*cünüp iken namaz kılman yerlere yaklaşmayın*” âyetinde yer alan “illâ âbirî sebîl: *yol olarak geçenler müstesna*” ifadesi, cünüp olanlara mescitten iş icabı geçmelerine bir ruhsat belirtmektedir.⁶²

2- Sünnetten delil olarak ise Hz. Aişe'nin Hz. Peygamber'den naklettiği “Hz. Peygamber bana, mescide girip, üzerinde namaz kıldığı seccadeyi getirmemi söyledi. Ben hayızlı olduğumu söyledim. Bunun üzerine o, hayız halinin elinle ne alakası var, elin necis değil ki! buyurdu”⁶³ sözü ile Hz. Meymune'nin: “Bizden birisi hayız halinde olduğu halde hasırı /

⁵⁷ İbnü'l-Münzir, *el-İşrâf*, I, 301; Yemenî, Yahyâ b. Ebi'l-Hayr, *el-Beyân fi Mezhebi'l-İmâmi's-Şâfîî*, Dâru'l-Minhâc, Beyrut, 2000, I, 250.

⁵⁸ Nevevî, *el-Mecmu'*, II, 155, 162, 358; Şirbînî, *el-İkna'*, I, 101; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, I, 48.

⁵⁹ Şevkânî, *Neylül-evtâr*, I, 288.

⁶⁰ Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Makdesî, *el-Muğnî*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1405, I, 166.

⁶¹ Zuhaylî, *el-Fikhu'l-İslamî*, I, 386.

⁶² Nevevî, *el-Mecmu'*, II, 160; Şirbînî, *el-İkna'*, I, 101-102.

⁶³ Müslim *Hayız*, 3; Ebu Davud, *Tahâre*, 105; Tirmizî, *Ebvâbu't-Tahare*, 101 (Tirmizî, bu hadisın hasen olduğunu ifade etmiştir).

seccadeyi götürüp mescide sererdi"⁶⁴ rivayetidir. Şâfiîler bu hadislerden yola çıkarak hayızlı kadınların ihtiyaç durumlarında mescitlere girebileceklerini ifade etmiştir.⁶⁵

3. Mescide Girmenin Mutlak Manada Caiz Olduğu

Cünüp, hayızlı ve lohusa olan kadınların mescide girmelerinde bir sakınca olmadığı görüşü Şâfiîlerden Müzenî (ö.264/878)⁶⁶ ve İbnü'l-Münzir (ö.318/930)⁶⁷ ile Zahirîlere aittir.⁶⁸ Ahmed b. Hanbel'den (ö.241/855) de böyle kimselerin mescide girmesinin caiz olduğu, ancak abdest alarak girmelerinin müstehap olduğu yönünde görüş de nakledilmiştir.⁶⁹

İbn Hazm (ö.456/1064) "Kur'an okumak, tilavet secdesi, Mushaf'a dokunmak ve Allah'ı anmak; bunların hepsi abdestli olana ve olmayana, cünübe ve hayızlı olana caizdir" diye başlık attıktan sonra genel delilini şöyle açıklıyor: "Bunlar hayırlı işlerdir, teşvik edilmiş ve sevap vadedilmiş fiillerdir; bunların bazı hallerde yapılamayacağını söyleyenlerin delil getirmesi gerekir" demektedir. Ayrıca İbn Hazm karşı tarafın ileri sürdüğü delilleri ya sahih olmayan rivayetlerden ibaret oldukları veya hükme delalet etmedikleri gerekçesiyle reddetmekte, sahabe ve tabiûn müçtehitlerinden kendi içtihadını destekleyen örneklere de yer vermektedir.⁷⁰

Bu görüş sahipleri iddialarına delil olarak şu nasları ileri sürmüşlerdir:

1- "*Ey iman edenler, sizler sarhoş haldeyken ne söylediğinizi bilinceye kadar, cünüp iken de yolları mescitten geçenler hariç, gusledinceye kadar namaza yaklaşmayım.*"⁷¹ Ahmed b. Hanbel, ayetin sarhoşken namaza yaklaşma yasağı ile alakalı olduğunu, camiye girmenin bu yasağın bir istisnası ol-

⁶⁴ Nesâî, "*Taharet*", 153.

⁶⁵ Şirbinî, *el-İkna'*, I, 101; Şahin, *Müşkil*, ss. 102-105.

⁶⁶ Yemenî, *el-Beyân*, I, 251.

⁶⁷ İbnü'l-Münzir, *el-İşrâf*, I, 302.

⁶⁸ İbn Kudâme, *Muğnî*, I, 201; Nevevî, *el-Mecmu'*, II, 184; Şevkânî, *Neylü'l-Evtâr*, I, 288.

⁶⁹ Hattâbî, Ebû Süleyman Ahmed b. Muhammed, *Meâlimü's-Sünen*, Dâru İbn Hazm, Beyrut, 1997, I, 117.

⁷⁰ Geniş bilgi için bk.: İbn Hazm, *el-Muhalâ*, I, 11-17.

⁷¹ en-Nisa, 4/43.

duğunu ileri sürmektedir.⁷² Bu yorumdan yola çıkarak Behûfî (ö.1051/1641), Ahmed b. Hanbel'in hayızlı ve cünüp kişilerin mescitleri yol edinmelerini ve gereksiz yere içinde durmalarını mekruh gördüğünü nakletmiştir.⁷³ Benzer bir rivayeti nakleden İbn Teymiye'ye (ö.728/1328) göre bu grup âdetlinin mescide girmesini yasaklayan rivayeti zayıf bularak delil olmaya elverişli bulmamışlardır. Böylece cünüplerin mescide girişini yasaklayacak bir delil bulunmadığı iddiasıyla âdetli ve lohusa kadınların mescitlere gidebileceğini her hâlükârda caiz görmüşlerdir.⁷⁴

2- Cabir'e ait "Biz cünüp haldeyken mescitten geçerdik" sözü⁷⁵ ile Zeyd b. Eslem'in "Hz. Peygamber'in ashabı cünüp haldeyken mescitten geçerlerdi" nakli⁷⁶ delil alınmıştır. Bu rivayetlerdeki "biz" ve "Hz. Peygamber'in ashabı" ifadelerini değerlendiren İbn Kudâme, bu konuda sahabe neslinde icmanın oluştuğunu, dolayısıyla cünüp ve hayızlı kadınların mescide girebileceklerini ifade etmiştir.⁷⁷

İbn Hazm'a göre cünüp ve hayızlı kimselerin mescide girmelerini yasaklayan hadisin aslı olmadığı gibi, Hz. Aişe'ye tavafı yasaklayan hadis mescide girme ile ilgili değil, âdetli bayanın namaz kılma yasağıyla ilgilidir.⁷⁸

3- Hz. Peygamber'in "Müslüman necis olmaz"⁷⁹ hadisi de konuya delil olarak sunulmuştur. Müslüman cünüp de olsa temiz sayılır. Çünkü cünüplük geçici bir hal ve mânevi bir kirliliktir. Bu halde cünüp kimsenin elinin dokunduğu yer necis olmaz. Ayrıca Müslüman zahirî bir necaset taşımadığı, beden ve elbisesine necaset bulaşmış olmadığı sürece temizdir. Gerçek Müslüman kan, gaita, domuz ve ürünü gibi İslami naslarda

⁷² İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 1,166,167; Behûfî, *er-Ravdu'l-murbi'*, s. 36.

⁷³ Behûfî, *er-Ravdu'l-murbi'*, s. 36.

⁷⁴ Takıyuddin İbn Teymiyye, *el-Fetâvâ 'l-Kübra*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1987, I, 444.

⁷⁵ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, I, 146.

⁷⁶ Şevkânî, *Neylü'l-Evtâr*, I, 286.

⁷⁷ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, I, 166; Behûfî, *er-Ravdu'l-murbi'*, s. 36.

⁷⁸ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, II, 186, 187; Şevkânî, *Neylü'l-Evtâr*, I, 288.

⁷⁹ Buhârî, "Cenaiz", 8; Müslim, "Hayız", 29; Ebû Dâvud, "Taharet", 93; Nesâî, "Taharet", 151.

belirtilen necis şeylerden zaten kaçınmayı âdet edinmiştir. Kâfir, bedeni itibariyle de necistir. Nitekim Kur'ân'da "*Muhakkak ki müşrikler necistir*"⁸⁰ buyurulmuştur. Müşrik ise bazı murdar şeylerden korunmadığı kabulü ile, örneğin domuz eti yediği ve ona dokunduğu veya alkollü içecekleri içtiği için necasetle iç içedir.

4- Hz. Aişe'nin rivayetine göre Hz. Peygamber'in, hanımlarından müstehaza haldeki biri mescidi kirletmemek için altına minder koyarak, Hz. Peygamber mescitte itikafta iken onunla beraber itikafa girmiş, beraber namaz kılmıştır.⁸¹ Bu rivayet aslında mescitlere girmenin orayı kirletme ihtimalinden dolayı hoş görülmemiş olduğunu, temizliğe dikkat edildiği takdirde bunun mümkün olduğunu gösterir.

5- Hz. Aişe'den gelen rivayete göre bir Arap mahallesinde bulunan zenci bir cariye azat edildikten sonra Rasulullah'a gelerek Müslüman olur ve mescitte kalmaya başlar.⁸²

90

OMÜİFD

İbn Hazm'a göre bu kadın Mescid-i Nebevi'de kaldığı ve kadınların doğasında hayız olduğu halde Hz. Peygamber'in onu yasaklamaması, kadınların özel hallerinde mescitte kalmalarının caiz olduğuna delildir.

Hz. Peygamber "*Yeryüzü bana mescit kıldırı*" buyurduğuna göre her yer mescit sayılır, bu durumda bazı yerleri özel mescit sayarak yasaklamak diğer yerleri göz ardı etmek tutarsızlık olur.⁸³

Yine Ashabı Suffa büyük bir grup olarak ve şüphesiz içlerinde cünüp (ihtilam) olanlar bulunduğu halde Hz. Peygamber'in huzurunda mescitte gecelerler, fakat bundan men edilmezlerdi.⁸⁴

6- Atâ b. Yesâr'dan rivayet edildiğine göre o, sahabîlerin, cünüp oldukları halde abdest alıp mescitte oturduklarını görmüştür.⁸⁵ İbn Kesîr

⁸⁰ et-Tevbe 9/28.

⁸¹ Buhârî, "*İtikaf*", 6; İbn Mâce, "*Sıyâm*", 66.

⁸² Buhârî, "*Mesacid*", 24.

⁸³ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, II, 186.

⁸⁴ İbn hazm, *el-Muhallâ*, II, 183.

⁸⁵ el-Azîm Âbâdî, *Avnu'l-ma'bûd*, Beyrut, 1995, I, 269.

(ö.774/1373) bu rivayetin Müslim şartlarında sahih bir rivayet olduğunu, Ahmed b. Hanbel'in de bu görüşte olduğunu belirtmiştir.⁸⁶

7- İbâha delili: Cünüp, hayızlı ve lohusa halde olan kadınların mescide girmelerini yasaklayan kat'î bir delil olmayışından ötürü böyle bir yasaklama söz konusu olamaz. Nitekim Nevevî (ö.676/1277) bu görüşte olanların en makbul delillerinin “*her şeyin aslının mubah olduğu*” prensibi olduğunu ileri sürmektedir.⁸⁷

4. Mescidi Kirletmeyeceğinden Emin Olanın İhtiyaç İçin Girmesinin Caiz Olduğu

Şevkânî'nin tespitine göre sahabeden Zeyd b. Sabit'in dahil olduğu bir grup alim üzerinde necaset bulunmayan âdetli bayanların ihtiyaç duymaları halinde mescide girebileceklerini savunmaktadır. Bunların delili Hz. Aişe'den nakledilen hazırlı olduğu halde, Hz. Peygamber'in mescide girip seccade alıp getirmesini istediği rivayettir.⁸⁸

Yukarıdaki görüşler incelendiğinde bunun esasında farklı bir görüş olmayıp, meşru görenlerin bir özeti mahiyetinde olduğu anlaşılmaktadır.

Değerlendirme ve Sonuç

Hayız, lohusa ve cünüplerin mescitlere girip giremeyeceği konusundaki İslam bilginlerinin görüşlerini ve dayandıkları delilleri yukarıda verdik. Bu halde olan kimselerin mescitlere girip giremeyeceği ile ilgili görüşleri incelediğimizde bu görüşlerin birbirinden oldukça farklı olduğunu görmekteyiz. Girişi tamamen yasak kabul edenler ile mutlak manada caiz görenlerin naslardan birtakım delilleri vardır. Bazen müçtehitler aynı nassı farklı yorumlayabilmektedir. Bazen birinin sahih rivayet kabul ettiği ve üzerine hüküm oluşturduğu delili diğer bir mezhep veya âlim zayıf hatta yok saymaktadır. Yine âdetli kadınların mescitlere o halde girmelerini âlimler farklı farklı illetlere bağlamaktadır. Kimisi âdetli kanının

⁸⁶ İbn Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*, II, 313.

⁸⁷ Nevevî, *el-Mecmu'*, II,162; Şevkânî, *Neylü'l-Evtâr*, I, 288.

⁸⁸ Şevkânî, *Neylü'l-Evtâr*, I, 285, 286. Ayrıca Bk.: Dalgın, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, s. 48.

mescidi kirletme korkusunu, kimisi mescitlerin kutsiyetinin zedelenmesini illet saymakta, kimisi de nassın zahirine sığınmaktadır. Konuyla ilgili rivayetlere bir bütün olarak baktığımızda Rasulullah döneminde istisnalar hariç kadınların genelde mescitlere ibâdet amaçlı girdiklerini görmekteyiz. Oysa bugün kadınlar, vaaz etme ve vaaz dinleme, Kur'an dersi verme ve alma, kültürel etkinlikler, toplantı yapma, dinlenme, sığınma, turistik ziyaret, mimari inceleme, tamir, yenileme ve konaklama gibi pek çok sosyo-kültürel amaç veya ihtiyaçlarla oraya girmektedirler.

Âdetli kadınların mutlak bir şekilde mescide girebileceğini savunanlar, Hz. Peygamber'in "*Müslüman necis olmaz*" hadisi ile Ata b. Yesar ve Cabir'in ashabın cünüp halde mescitten geçtiklerine dair sözlerine dayandırmışlardır. Aksini savunanlar Atâ b. Yesâr'dan gelen rivayetin Hz. Peygamber'in tarafından ikrar edilip edilmediğinin bilinmeyişinden dolayı kabul etmemişlerdir.⁸⁹

Ayrıca bu rivayetler Hz. Peygamber'in yasak koymasından önce olabileceği ihtimal dâhilindedir.

Hanefî fakihlerin de bahsettiği üzere "*namaza yaklaşmayın*" ayetini "*namaz kılman yere yaklaşmayın*" şeklinde yorumlamak Kur'an'ın zahirine aykırı görünmektedir. Açık delil de bulunmadığına göre ayete dayanarak kadınların özel hallerinde mescitlere yanaşmayacaklarını savunmak zordur. Hanefî fakih-müfessir Cessâs'ın da açıkladığı gibi Kur'an'ın hakikat manasını mecazî manaya hamletmek için delil bulunması gerekir.⁹⁰ Bu konuda Hz. Aişe'den gelen âdetli ve cünüp olanların mescide girişini yasaklayan rivayetin muhaddis İbn Mâce (ö.273/887) başta olmak üzere İbn Rüşd (ö.520/1126) ve Kâsânî (ö.587/1191) gibi birçok alimin tenkit etmiş olması ve o rivayetin zayıf hatta aslının olmadığını ifade etmeleri⁹¹ açık bir delilin bulunmadığını göstermektedir.

⁸⁹ İbn Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*, II, 313; el-Azîm Âbâdî, *Avnu'l-ma'bûd*, I, 269.

⁹⁰ Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'an*, II, 288-290.

⁹¹ İbn Mâce, "*Tahâret*", 126; Kâsânî, *Bedâi'*, I, 48; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, I, 48.

Öte yandan Şâfiî mezhebi fakihlerinin ilgili ayetteki “*yol olarak geçenler müstesna*” ifadesinden bazı ruhsatların oluşabileceğini ifade etmeleri, ayrıca Hz. Peygamber’in Hz. Aişe’den mescitte bulunan seccadeyi kendisine getirmesini istemesi ve onunda âdetli olduğunu belirtmesine rağmen Hz. Peygamber’in elin ve bedeninin fiziken temiz olduğunu belirtmesi ihtiyaç durumunda kadınların mescitlere girebileceğine işaret etmektedir.

Nihat Dalgın’ın ise konuya yaklaşımı şöyledir: “Konu hakkında öne sürülen deliller ve tartışmalara bakıldığında, hades halinde mescitlere girilmesinin mutlak anlamda yasaklandığını savunmak, belirli olaylar üzerine varid olan nasların, nedenlerini ve niçinlerini göz ardı etmek anlamına gelmekte ve bu sahadaki ilk dönem uygulamaları ile çelişmektedir. Konunun yeniden tartışıldığı günümüzde, mescitlere girilip çıkılmasının, ya ibâdet ya da ziyaret amacıyla olduğu göz ardı edilmemelidir. Buna göre, özel günündeki kadının, mescidi kirletmeyeceğinden emin olduğunda, mescitte icra edilen bir dini töreni izlemek amacıyla ya da yeni geldiği bir şehirdeki camiye ziyaret etmek maksadıyla camiye girmelerinde, onun mimari yapısını incelemelerinde her hangi bir yasaklamının bulunmayacağı söylenebilir.”⁹²

Ayrıca Hayreddin Karaman, Osman Eskicioğlu, Abdurrahman Haçkalı gibi birçok çağdaş İslam hukuku akademisyenlerinin yaklaşımları⁹³ ile Diyanet İşleri Başkanlığı Güncel Dini Konular İstişare Toplantısı 1’in sonuç bildirgesinde ittifakla alınan karar da bu yöndedir.⁹⁴

Osman Şahin’in vurguladığı gibi, fetvâ hazırlarken dinî yönden sağlam bir delile dayanması ve şâri’in maksadını karşılama yanında halkın ihtiyacını karşılıyor olması da lazımdır.⁹⁵ Malumdur ki camiden başka bağımsız bir salonun bulunmadığı kenar mahalle veya köylerde kadınlara verilecek vaaz, Kur’an ve ilmihal eğitimi gibi zorunlu olup ehliyetli

⁹² Dalgın, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, s. 49.

⁹³ *Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı 1*, s. 298, 341, 345, 353.

⁹⁴ Bk.: Diyanet İşleri Başkanlığı Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı 1 “Sonuç Bildirgesi”, İstanbul, 15-18 Mayıs 2002, md.20, s.785; Heyet, *İlmihal*, I, 213.

⁹⁵ Şahin, *Fetvâ Âdâbı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2016, s. 69v.d.

kişiler dışındaki şahıslardan alınamayacak dinî bilgi ve becerilerin ifa edilebilmesi genel ihtiyaç seviyesine ulaşmaktadır. Bu durumda Ahmet Yaman'ın da ileri sürdüğü gibi mezheplerin farklı görüşlerinden yararlanıp meşruiyet hükmünün çıkarılmasının⁹⁶ bu ihtiyacı karşılayacağı açıktır. Diğer taraftan mescide girişin yasak olduğunu savunanlar açısından bile bakıldığında günümüz şartlarında caiz olduğunu belirtmek “*umumî hacetin zaruret yerinde görülmesi*”⁹⁷ ve “*mahzurların zaruri hallerde mübah olması*”⁹⁸ kuralları fehvasınca amel etmek olacaktır. Nitekim ilk dönem (Mütekaddimîn) Hanefiler de azimet hükmünü dikkate alarak ücretle Kur'an öğretilmesine cevaz vermemesine rağmen, genel ihtiyacı esas alan sonraki (Müteahhirîn) Hanefiler buna cevaz vermiştir.⁹⁹ Bugün de din eğitiminde mescitlerden yararlanmak genel bir ihtiyaç olduğuna göre, aynı yol takip edilerek caiz olduğunu savunmak Hanefî mezhebi anlayışına çok da aykırı olmasa gerektir. Haddizatında âdetli kadınların mescitlere girmesini yasak görenler bile seccade almak, gusül için su veya su kabı almak, camide konaklamak zorunda kalıp uykusunda cünüp olan kimselerin camiden çıkmak veya camiden geçerek başka yerlere gitmek gibi ihtiyaçları sebebiyle mescide girişlerini caiz görmektedir.

94

OMÜİFD

Konuya ışık tutması açısından Hz. Peygamber'in bayram namazlarındaki uygulaması da burada örnek verilebilir. Gerçi Hz. Peygamber'in bayram namazlarını mescidinde değil, açık bir meydan olan musallâ denilen yerde kıldığı bilinmektedir.¹⁰⁰ Hz. Peygamber döneminde onun isteğine binaen kadınlar genç olsun yaşlı olsun bayrama iştirak eder, hayızlı kadınlar namaz kılmasalar da tekbirlerde cemaate katılırlardı.¹⁰¹ Musalla elbette mescit değildir. Ancak orada namaz ibâdeti icra edilmektedir. Hz. Peygamber ise her durumda kadınları namaz kılınan bir mahall-

⁹⁶ Yaman, “Âdet Gören Kadının İbadeti”, s. 10.

⁹⁷ Mecelle, md.32.

⁹⁸ Mecelle, md.21.

⁹⁹ Meydânî, Abdülğani b. Tâlib, *el-Lübâb fi Şerhi'l-Kitâb*, Tahk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, el-Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut, ts., II, 100.

¹⁰⁰ İbrahim Bayraktar, “Bayram”, *DİA*, Ankara, 1992, V, v261.

¹⁰¹ Bk.: Buhârî, “*İdeyn*”, 15; Müslim, “*Salâtü'l-İdeyn*”, 2.

le davet etmiştir. Kanaatimizce Hz. Peygamber'in bu uygulaması konumuz açısından manidardır.

Anılan sebeplerle bir zaruretin veya ihtiyacın var olması halinde temizliğe, camilerin manevi atmosferinin bozulmamasına, cami adabına dikkat edildiği takdirde âdetli kadınların camilere girmesinin, sosyal ve kültürel gerekçelerle orada bulunmasının, mescit ve mescit müştemilatından faydalanmasının caiz olacağını düşünmekteyiz.

Kaynakça

- Atar, Fahrettin, *İslam İlmihali*, İFAV, İstanbul, 2011.
- Bayraktar, İbrahim, "Bayram", *DİA*, Ankara, 1992, V, 259-261.
- Behûtî, Mansur b. Yunus b. İdris el-Behûtî, *er-Ravdu'l-murbi' şerhu zâdü'l-müsteğni*, Daru'l-Fikr, Beyrut, ty.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Büyük İslam İlmihali*, Çelik Yay., İstanbul, ty.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu's-Sahihu'l-Muhtasar*, Tah. Mustafa Dîb el-Buğâ, Dâru İbn Kesîr, Beyrut, 1987.
- Cessâs, Ebu Bekir Ahmed b. Ali er-Râzi, *Ahkâmu'l-Kur'an*, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1993.
- Cezîrî, Abdurrahman, el-Cezîrî, *Kitâbu'l-Fikhi Alê'l-Mezâhibi'l-Ebeati*, İstanbul: Çağrı Yay., 1986.
- Dalgın, Nihat, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, Ensar Yay., İstanbul, 2009.
- Diyanet İşleri Başkanlığı, *Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı 1 "Sonuç Bildirgesi"* İstanbul: 15-18 Mayıs 2002.
- Döndüren, Hamdi, *Delilleriyle Aile İlmihali*, Altınoluk Dergisi Yay., İstanbul, 1995.
- Duman, Soner, *Şâfî İbadetler İlmihali*, Mirac Yay., İstanbul, 2013.
- Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, *es-Sünen (Sünen-i Ebi Davud)*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, ty.
- Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccac, *Sahîhu Müslim*, Tah. Muhammed Fuad Abdülbaki, Beyrut, 1955.
- El-Azîm Âbâdî, Muhammed Şemsülhak, *Avnu'l-ma'bûd*, Beyrut, 1995.
- Erdoğan, Mehmet, *Fıkıh Terimleri Sözlüğü*, Rağbet Yay., 1998.
- Feyrûzâbâdî, Mecdüddin Muhammed b. Yakub, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1987.

- Haçkalı, Abdurrahman, "Kadınların İbadet Hayatı İle İlgili Bazı Meseleler", *Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı*, İstanbul, 15-18 Mayıs 2002, ss.283-299.
- Hattâbî, Ebû Süleyman Ahmed b. Muhammed, *Meâlimü's-Sünen*, Dâru İbn Hazm, Beyrut, 1997.
- Heyet, *İlmihal*, DİB. Yay, Ankara, 2006.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed b. Ahmed, *el-Muhallâ*, Daru'l-Fikr, Mısır, 1970.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fida İsmail b. Ömer el-Kuraşî, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Tah. Sami b. Muhammed Selame, Daru Taybe, Arabistan, ty.
- İbn Kudâme, Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed el-Makdesî, *el-Muğnî*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1405.
- İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd, *Sünen*, Tah. Muhammed Fuad Abdül-bakî, Dâru'l-Fikr, Beyrut, ty.
- İbnü'l-Münzir, Ebû Bekr Muhammed b. İbrahim, *el-İşrâf alâ Mezahibi'l-Ulema*, Tah. Ebu Hammad sağır Ahmed el-Ensari, Mektebetü mektebi's-sakafiyye, İmârat, 2004.
- 96 OMÜİFD İbn Rüşd, Ebu'l-Velid Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid*, Matbaatu Mustafa el-Babi el-Halebî, Mısır, 1975.
- İbn Teymiyye, Takıyuddîn Ahmed, *el-Fetâvâ'l-Kübra*, Beyrut, 1987.
- İbnü'l-Hümâm, Kemâlüddîn b. Abdülvahid, *Şerhu Fethu'l-Kadîr*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1977.
- Karaman, Hayreddin ve diğerleri, *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. Ankara, 2006.
- Kâsânî, Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd, *Bedâiu's-sanâi' fi Tertîbu's-şerâi'*, Dar'l-Kütübi'l-Arabî, Beyrut, 1982.
- Mevsilî, Abdullah b. Mahmud, *Kitabu'l-İhtiyâr li Ta'lî'l-Muhtâr*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 2002.
- Meydânî, Abdülğanî b. Tâlib, *el-Lübâb fi Şerhi'l-Kitâb*, Tah. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, el-Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut, ty.
- Müslim b. el-Haccâc, *el-Müsnedü's-Sahîhi'l-Muhtasar*, Tah. Muhammed Fuad Abdülhakî, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, ty.
- Nesâî, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Şuayb, *Sünenü'n-Nesâî'l-Kübrâ*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1991.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn b. Şeref, *el-Mecmu' Şerhu'l-Mühezzeb*, Beyrut, ty.

- Şafîî, Muhammed b. İdris, *el-Ümm*, Beyrut, 1973.
- Şahin, Osman, "Cuma Namazı Mükellefiyeti", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2015, sayı: 25, ss.419-451.
- _____, *Fetvâ Âdâbı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2016.
- _____, *Kur'an-ı Kerim'deki Müşkil İfadeler ve Çözüm Yolları*, Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 1996.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali, *Neylül'Evtâr*, Tah. Isâmüddin es-Sabâbatî, Dâru'l-hadîs, Mısır, 1993.
- Şirbînî, Muhammed el-Hatib, *el-İkna'*, Daru'l-fikir, Beyrut, 1995.
- Tekin, Abdülkadir, *Süfyan es-Sevrî'nin Usûlü ve Fikhî Görüşleri*, Fecr Yay., Ankara, 2015.
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa, *el-Câmiu's-Sahih Sünen-i Tirmizî*, Tah. Ahmed Muhammed Şakir vd., Daru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, ty.
- Topal, Şevket, *İslam İbadet Esasları*, "Temizlik (Tahâret)", Ed. Talip Tür-can, Ankara: Grafiker Yay., 2013.
- Yaman, Ahmet, "Âdet Gören Kadının İbadeti", *Marife*, Yaz, 1998, sayı:2, ss.5-13.
- Yemenî, Yahyâ b. Ebi'l-Hayr, *el-Beyân fî Mezhebi'l-İmâmî's-Şâfîî*, Dâru'l-Minhâc, Beyrut, 2000.
- Zeylâî, Cemalüddin Ebu Muhammed Abdullah b. Yusuf b. Muhammed ez-Zeylâî, *Nasbu'r-râye li ehâdisi'l-hidaye*, Tah. Muhammed Avvâme, Müessesetü'r-reyyân, Beyrut, 1997.
- Zuhaylî, Vehbe, *el-Fikhu'l-İslâmî ve Edilletühu*, Şam: Dâru'l-Fikr, 1985.

